

ÉRTEKEZÉSEK

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.

AZ I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

GYULAI PÁL

OSZTÁLYTITKÁR.

XVII. KÖTET. I. SZÁM.

EGYIPTOLOGIAI TANULMÁNYOK

A CHRONOLOGIA KÖRÉBŐL.

Dr MAHLER EDÉTŐL.

Ára 15 kr.

BUDAPEST.

1898.

Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.

- I. k.** I. Solon adótörvényéről. *Tel'fy Ivántól.* Ára 10 kr. — II. Adalékok az attikai törvénykönyvhöz. *Tel'fy Ivántól.* 10 kr. — III. A legújabb magyar Szentírásról. *Tárkányi J. Bélától.* 20 kr. — IV. A Nibelungének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. *Szász Károlytól.* 10 kr. — V. Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladása. *Toldy Ferencztől.* 10 kr. — VI. A keleti török nyelvről. *Vámbery Ármintől.* 10 kr. — VII. Geleji Kutona István főleg mint nyelvész. *Imre Sándortól.* 30 kr. — VIII. A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. *Bartalus Istvántól.* Hangjegyekkel 60 kr. — IX. Adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez. (1. Sztárai Mihálynak eddig ismeretlen szindarabjai. 1550—59. — 2. Egy népirodalmi emlék 1550—75-ből. 3. Baldi Magyar olasz Szótárkája 1583-ból. — 4. Báthory István országbíró mint író. 60 kr. — 5. Szenczi Molnár Albert 1574—1633). *Toldy Ferencztől.* — X. A magyar bővített mondat. *Brassai Sámuelről.* 20 kr. — XI. Jelentés a felső-ausztriai kolostoroknak Magyarországot illető kézíratai- és nyomtatványairól. *Bartalus Istvántól.* 20 kr. (1867—1869.)
- k.** I. A Konstantinápolyból legújabbán érkezett négy Corvin-codexről. *Matray Gábor* l. tagtól. 10 kr. — II. A tragikai felfogásról. Székfoglaló. *Szász Károly* r. tagtól. 20 kr. — III. Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. *Joannovits Gy.* l. tagtól. 20 kr. — IV. Adalékok a magyar rokonértelmű szók értelmezéséhez. *Finály Henrik* l. tagtól. 20 kr. — V. Solomos Dénes költeményei és a hét-szigeti görög népnyelv. *Tel'fy Iván* lev. tagtól. 20 kr. — VI. Q. Horatius satirái (Ethikai tanulmány). Székfoglaló. *Zichy Antal* l. tagtól. 20 kr. — VII. Újabb adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez (I. Magyar Pál XIII. századbeli kanonista. II. Margit kir. hercegnő, mint ethikai író. III. Baldi Bernardin magyar-olasz szótárkája 1582-ből. Második közlés IV. Egy XVI. századbeli növénytani névtár XVII. és XVIII. századbeli párhuzamokkal. V. Akadémiai eszme Magyarországon Bessenyei előtt) *Toldy Ferencz* r. tagtól. 40 kr. — VIII. A sémi magánhangzókról és megjelölések módjairól. *Gr. Kuun Géza* lev. tagtól. 20 kr. — IX. Magyar szófejtetések. *Szilády Áron* l. tagtól. 10 kr. — X. A latin nyelv és dialektusai. Székfoglaló. *Szénassy Sándor* l. tagtól. 30 kr. — XI. A defferekről. *Szilády Áron* lev. tagtól. 20 kr. — XII. Emlékbeszéd Árvay Gergely felett. *Szvorényi Józseftől.* 10 kr. (1869—1872.)
- III. k.** I. Commentator commentatus, Tarlózatok Horatius satiráinak magyarázóí után. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 40 kr. — II. Apáczai Csérei János Barczai Akos fejedelemléhez benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében. *Szabó Károly* r. tagtól. 10 krajczár. — III. Emlékbeszéd Bitnitz Lajos felett. *Szabó Imre* t. tagtól. 10 kr. — IV. Az első magyar társadalmi regény. Székfoglaló *Vadnai Károly* l. tagtól. 20 kr. — V. Emlékbeszéd Engel József felett. *Finály Henrik* l. tagtól. 10 kr. — VI. A finn költészetről, tekintettel a magyar ösköltészetre. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 40 kr. — VII. Emlékbeszéd Schleicher Ágost, külső l. tag felett. *Riedl Szende* l. tagtól. 10 kr. — VIII. A nemzetiségi kérdés az araboknál. *Dr. Goldziher Ignác*tól. 30 kr. — IX. Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. *Riedl Szende* l. tagtól. 10 kr. — X. Adalékok Krim történetéhez. *Gr. Kuun Géza* l. tagtól. 20 kr. — XI. Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. *Riedl Szende* lev. tagtól. 20 kr. (1872—1873.)
- IV. k.** I. szám. Paraleipomena kai diorthoumena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneise II-ik könyvére. különös tekintettel a magyarra. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 40 kr. — II. szám. Bálinth Gábor jelentése Oroszország- és Ázsiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. Melléklet öt khálmik dana hangjegye. 20 kr. — III. szám. A classica philológiának és az összehasonlító árja nyelvtudománynak művelése hazánkban. Székfoglaló *Bartal Antal* l. tagtól. 40 kr. — IV. szám. A határozott és határozatlan mondatról. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 20 kr. — V. szám. Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletről hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. *Dr. Goldziher Ignác*tól. 20 kr. — VI. szám. Jelentések: I. Az orientalistáknak Londonban tartott nemzetközi gyűléséről. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. — II. A németországi philologok és tanférfiak 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről. *Budenz József* r. tagtól. 15 kr. — VII. szám. Az új szókról. *Fogarasi János* r. tagtól. 15 kr. — VIII. szám. Az új magyar orthologia. *Toldy Ferencz* r. tagtól. 15 kr. — IX. szám. Az ik-es igékről. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 15 kr. — X. szám. A nyelvújításról. *Szarvas Gábor* l. tagtól. 1875. 15 kr. (1873—1875.)
- V. k.** I. szám. Nyelvészkedő hajlamok a magyar népnél. *Barna Ferdinand* lev. tagtól. 25 kr. — II. sz. A neo- és palaeologia ügyében. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 30 kr. — III. szám. A hangsulyról a magyar nyelvben. *Barna Ferdinand* lev.

Egyiptológiai tanulmányok a chronologia köréből.

I. RÉSZ.

(Olvastatott a M. T. Akadémia I. osztályának 1898. január 24-én tartott ülésében.)

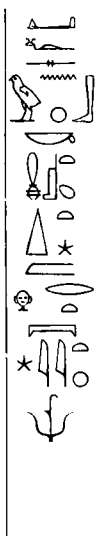
Már néhány évvel ezelőtt utaltam arra, hogy a régi egyiptomiak csillagászati és chronologiai szövegeiben oly írásjegyek fordulnak elő, melyeket, chronologiai ismeretek hiányában, tévesen értelmeztek. Így például a „Zeitschrift für ägyptische Sprache und Alterthumskunde“ című folyóiratnak 1890. évfolyamában kimutattam, hogy a { csoport, a mely „az ujév éjszakájá“-nak fordítottatott, minélfogva a polgári nap kezdetét illetőleg sok téves következtetést okozott, tulajdonképen nem más, mint a héber naptárban előforduló ערב ראש השנה csoport. S egyuttal kimutattam azt is, hogyha a jel, mely máskülönben „éjszakát“ jelent, valamely ünnepnappal áll kapcsolatban, nem amaz ünnepnek éjszakáját (a szóban álló polgári nap sötét felét), hanem az ünnepet megelőző teljes napot jelenti, körülbelül olyformán, a mint a német „Sonnabend“ a szombatot, nem pedig a vasárnap estéjét jelenti.

A rendelkezésemre álló feliratokban még több oly hieroglyph csoportot találtam, melyeknek helyes megfejtése még eddig nem sikerült; azt hiszem, nem lesz érdektelen, ha azokat nyelvtudományi és chronologiai szempontból közelebbi vizsgálat alá veszem.

a)   *

E csoportot Brugsch „Matériaux“ című munkájában a   = duaut, * = duat,   vagy * = duau szó egyik variánsának magyarázza s azért ezt „reggel“-nek mondja. Később azonban („Thesaurus“ 90. l.) ezen magyarázattól eltért és e csoportot a   vagy * * = sebit szó egyik variánsának vette, mely utóbbi a görög-római korszak emlékein „az éj-

szakának 11. óráját“ jelenti. Itt mérvadó volt az a tény, hogy a görög hagyomány (Theon) a leghatározottabban kiemeli, hogy „a kutyacsillagzat kelte a 11. órában történik“, és a thebaci Ramesseum csillagászati termének mennyezetén, melynek egyik szövege a Sirius heliakus keltére vonatkozik, ezen keletnek időpontjával a $\Psi \odot \text{P} \text{P} \star$ csoportot találjuk. Az illető szöveg a következő:

Ezt eddig ilyképen fordították:

„Isis-Sothisként hagy téged tündökölni kelni, új-
évnep éjszakájának 11. órájában.“

Ezen fordításnál két fontos tényező maradt figyelmen kívül. Az első az a különbség, mely a görög és egyiptomi polgári nap kezdete között van, a második az, hogy a Theon-féle szöveget (schol. ad arati Phaen.) chronologiai szempontból nem fogták fel és magyarázták teljesen. A görögöknél a polgári nap napnyugtával kezdődött, az egyiptomiaknál pedig napkeltével, a mint azt tényleg a dolog természetéből is következtethetjük, miután a feliratok szerint az egyiptomiaknál az újév a Sirius *heliakus* keltével kezdődött. A görögöknél tehát — kiknél a nap az esttel veszi kezdetét — a Sirius heliakus kelte a 11. órára esett, de nem úgy az egyiptomiaknál, kik a polgári napot napkeltétől számították. Az említett görög hagyomány tehát egyáltalában nem is beszél az *éjszakának* 11. órájáról, hanem csak a 11. óráról, mert a görög időszámítás szerint ily módon a polgári nap órája már teljesen meg volt határozva. A görög szöveg így szól:

„ἡ τοῦ κυνὸς ἐπιτολὴ κατὰ ἐνδεκάτην ὥραν φαίνεται καὶ ταύτην ἀρχὴν ἔτους τίθεται.“

A $\Psi \odot \text{P} \text{P} \star$ csoport tehát, mely a fent említett szövegben a Sirius heliakus keltének időpontját tartalmazza, semmiképen nem fordítható „az újév éjszakájának 11. órája“-val. E csoport egyszerűen annyit jelent, mint: „*újévnek kora reggele*.“ Ha az egyiptomiak (astronomiai vagy chronologiai szempontból) határozottabb órajelzést akartak adni, úgy a „*uennu*“ szót ($\star \odot \text{P} \text{P}$ vagyis $\star \odot \text{P} \text{P}$ = uennu = „óra“) alkalmazták, melyhez aztán az óra

sorszámát hozzáfűzték. A 11. órát tehát így írták (lásd a VI. Ramses király sírboltjában lévő óratáblákat):

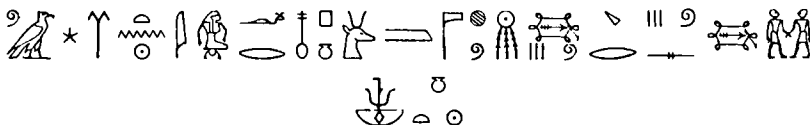
Hogy a $\frac{\odot}{\odot}\beta\beta$ \star csoport tényleg mást mint „kora reggel“-t nem jelent, bizonyítják azon papyrus-szövegek, melyek a Sothis heliakus keltével foglalkoznak. Így például olvassuk a denderai templom egyik feliratában:

„Szürkületkor (korán reggel) tündököl a Nap az égen,
a mikor (Isis-Sothis) születése megtörtént.“

Vagy pedig:

„Gyönyörűséggel nézni az égboltozaton a fénysugár keltét,
a mikor ő (Isis) szürkületkor (korán reggel) e városban
megszületik.“

A fent említett ramesseumi felirathoz teljesen hasonló a következő:

„Egyesülnek sugarai a fénylő isten sugaraival ama szép napon,
a mikor *újév reggelén* a napkorong megszületik.“

Egy a karnaki statisztikai táblákon talált és Brugsch által lemásolt, III. Thutmosis királyra vonatkozó szövegen a következőt olvassuk:

„ronpit XXIII, tep šemu, haru 21, haru en
hib en paut er meti γāt suten tep duaui.“

azaz:

„A XXIII. év pachon hó 21-én, az újhold ünnepnapján, mely a koronázási ünnepélyt megerősíti, *kora reggel.*“

koknak: , *, * vagy *, a mint azt Brugsch az ő szótárában tényleg is említette.

Ennek közelebbi bizonyítékául szolgálnak a bolygótáblák. Ezekben a *Venus* bolygót ekképen találjuk megjelölve:

Az edfui ptolomai templomban . . *		} = „reggel“ istene.
A denderai templomban	 * 	
A denderai zodiakus körképen . . *		
A Stobart-féle bolygótáblákban . . *		
Horsiese fiának, Heter-nek koporsó- füdelén	 * 	

Az edfui templom nyugati külfalán lévő, a hajnali csillagot dicsőítő hymnuszban a „reggel“ gyanánt * és csoportot találjuk.

b) Az egyiptomiak újév-napja.

[, , ,]

Azon számtalan ünnep között, melyek az egyiptomiakról ránk maradtak, nemesak a legrégebb, hanem a legfontosabb is az újévi ünnep, melyet mindenkor nagy pompával ülték meg. Nemesak a naptárokbán, hanem a csillagászati és astrologiai feliratokban is nagy és fontos szerepet játszott ez az ünnepély. Az egyiptomiaknál használatban levő különböző évformáknak megfelelőleg különböző évkezdetekeket, illetve újévnapokat kell megkülönböztetnünk. Ezen ünnep három formáit ismerjük, úgy mint: , és .

A Sirius heliakus keltével kapcsolatos (tehát a normál-, vagy Sirius-esztendőnek) újévnapját jellel találjuk kifejezve. Így a Ramesseumban olvashatjuk:

„Úgy tündökölsz mint Isis-Sothis az égen, újévnapnak reggelén.“

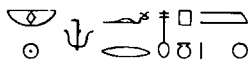
s „újévnap“ itten jellel van kifejezve.

A denderai templom mennyezetén (annak déli oldalán) olvassuk:

„Az isteni Sothis, újesztendőnek úrnője, Ra-nak leánya, Isis, az égnek úrnője, feltűnik az égen, hogy szerencsés esztendőt kezdjen.“

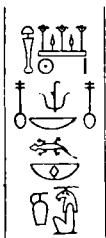
Itt az „újév“ szintén Ψ -vel van kifejezve.

Egy másik itt lévő felirat, mely szintén a Sirius heliakus keltére vonatkozik, ilyformán végződik:

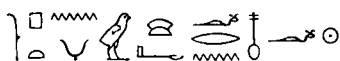
azaz: „azon az ünnepnapon, az újév ünnepén“.

Hadd nyerje mindjárt ez alkalommal egy másik hieroglyph csoport is megfelelő magyarázatát. A $\overline{\text{lotus}} \uparrow \text{circle}$ = nofer kifejezés tulajdonképeni értelme „szép“, „jó“ vagy „boldog“, tehát teljesen megfelel a héber szónak: „טוב“. A csoportot: $\overline{\text{lotus}} \uparrow \text{circle} |$ = haru nofer (haru = nap) tehát nem, a mint az eddig történt, „szép nap“-nak fordítom, hanem a teljesen megfelelő „טוב יום“ szó értelmében „*ünnepnap*“-nak. Ennek helyessége számtalan bizonyítékból tűnik ki. Legelől álljon a fentti szöveg; továbbá azon számtalan szöveg, a melyekben említve van, hogy „a napkorong születése napja (mas aten)“ mindenütt ünnepeltetett, és hogy e nap a szövegben „haru nofer“-nek van írva. Ezt mindenütt „*szép nap*“-pal fordították, de helyes fordítása: „*ünnep*“ vagyis „*ünnepnap*“. Az esneh-i kalendáriumban olvasni:

Fordítás: „Thoth elsején, újév napján, kétszeresen jó nap (helyesen: *kétszeres ünnep*): Amon-nak ünnepe és Chnum-nak ünnepe.“

Hatsapsu királyné megkoronáztatásának kelte következőleg jegyeztetett föl (lásd Naville: „Trois inscriptions de la reine Hatshapsou“ című értekezését „Recueil de Travaux relatifs à la Philologie et à l'Archéologie égyptiennes et assyriennes“ című folyóiratban Vol. XVIII):

a mi szóról-szóra annyit jelent, mint: „megkoronáztatásának szép (v. jó) napja az év kezdetén“, és Naville itt egész helyesen fordít, u. i. azt mondja, hogy „la fête de son couronnement“.

Ezen, Hatsapsu királyné megkoronáztatásáról szóló szöveg még más tekintetben is nagyfontosságú. A szöveg a következő keltezést tartalmazza: „Thoth elseje, az újév napja, az évszakok kezdete.“ Itten az *újév napjának* megfelelő szó jeggyel van megjelölve. Természetes, hogy itten az „évszakok kezdete“ szövegű toldás következtében csakis a *régleges napév*-ről lehet szó.

Egy további bizonyítékot arra nézve, hogy jegy csakis a Sirius-évre vonatkozhatik, találjuk az esnah-i naptárfeliratokban (lásd: Brugsch, Mat., Pl. X):

azaz: „Payni hó 26. napja,
napja az újévi ünnepélynek.“

Ime egy kettős kelet: payni hó 26-ika napja a közönséges mozgó-évnek, és újévnapja a véglegesnek vagyis Sirius-évnek.

Most áttérhetünk az újév napjának második formájára, = tep ronpit-ra, mely teljesen megfelel a héber ראש השנה = ros hasanah elnevezésnek. = tep tulajdonképpen „fő“-t, „fej“-et, „él“-t és „kezdet“-et jelent, s teljesen azonos a héber „ראש“ = ros“-sal. Találjuk tehát a formát is, mely — a holdra vonatkozólag — teljesen azonos a héber ראש חודש = ros chódes“-sel; itt csak az a különbség, hogy a héber kifejezés az újholdat (mint a lunáris hónap kezdetét) jelenti, míg a csoport, mely szintén a holdpálya egyik megújulását jelenti, a *holdtöltésre* vonatkozik, mert az egyiptomiak felfogása szerint a hold *nem újhollddal, hanem holdtölttével* rekeszti be pályafutását. Az oppositio pillanatában „a Nap szeme üdvözli a hold szemét, és a hold igazi helyére lép“. Említett tényt különben már Brugsch is elismerte. Egyiptológiájában (31. oldal) azt írja: „Der Tag des Vollmondes bezeichnete die

E szöveg szószerinti fordítása a következő:

„A *ša*-évszak első hónapjának első napja, az újévnapja; ez kétszeresen jó: Ammon ünnepe és Chnum ünnepe.“

Más szóval ez annyit tesz, hogy:

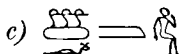
„Thoth elsején, azaz újévnapján kettős ünnep van, t. i. Ammon és Chnum ünnepeltetése.“

A jelet továbbá még (= hónap) jellel találjuk kapcsolatba hozva, s akkor annyit jelent, mint „*újhold* napja“, vagy pedig annyit is jelent, mint „*első* napja a holdhónapnak“; általában pedig a „*hó 1-ső napját*“ jelenti. Olvassuk:

azaz: „Minden hónap első napját határozza meg.“

A régi egyiptomiak tehát különbséget tettek   = ראש és = ראשון להרש között. Az első csoport *holdtöltésre*, azaz a holdhónap 15. napjára vonatkozott, mely napon a hold pályafutását befejezi s újból megújul. A második csoport a tulajdonképeni *újholdnapot* jelöli meg, azaz ama napot, a midőn a conjunctió beállott, a mi a holdhónap első napján történik; később e jellel általában a „*hó elsejét*“ jelölték meg.

Úgy a mythologiai, valamint a csillagászati és naptári feliratokban gyakran találni a Sirius heliakus keltének napját fennti csoporttal jelképezve; e csoport neve: „A gyermek a bölcsőjében.“ Bizonyos elvont fogalmaknak személyesítése, valamint a jelképezés egyetlen egy népnél sem jutott oly tökélyre, mint az egyiptomiaknál.

Még a sötét sírokból is találni feliratokat és papyrustekercseket, melyek teli vannak a Nap-nak himnusszerű dicsőítésével és ennek minden képzelhető kitüntető jelzőivel. Az ő kelte és

nyugta úgyszólván központját képezi mind azon elmékedéseknek, melyek képekkel dús nyelven, összekötve gazdag képzelettel és symbolismussal, ránk maradtak.

A ptolomaei és római korszakban a napnak 12 óráját külön-külön jelekkel fejezték ki, még pedig isteneknek és szent állatoknak alakjaival. Így például a Nap az első reggeli órában mint „most született gyermek” szerepel. Az egyes lajstromokhoz csatolt nevek a Napot mint „gyermeket” (nehen) jelölik, ha fölkelése óta csak egy óra telt el; ha három óra, akkor mint „ifjút” (hawennu); ha 12 óra, akkor mint „aggastyánt” (uḥ l̥ wēr). Egy Denderán talált szöveg a napistenről ilyképp nyilatkozik:

„Reggel gyermek, délben ifjú és este aggastyán.”

Ugyanez a gondolat jut kifejezésre a Nap évi pályáját illetőleg is. Téli solstitium idején a Nap neve „Nap-gyermek” és jegye ez: ; a tavaszi napéjegyenkor neve „ifjú” és jegye: = hawennu; nyári solstitiumkor neve „a nagy Nap”: és őszi napéjegyenkor neve: „aggastyán”.

Sőt mi több, az esztendő is valamely istennő alakjával lőn személyesítve. A feliratokból kitűnik, hogy e személyesítés Isis-Sothis istennő egy különös alakjával történt, mely alak Memphis városában „Ronpit” név alatt terjedt el és különös tiszteletben részesült.

A „ronpit”-szót Brugsch { = „rnp” ige egy derivatumnak tekinti; rnp = „időszakonként megújulni, megifjodni”. Valamint a héber „רנן” = „év” szó alapját az évszakok és növényzet ismétlődése képezik, ép úgy a „ronpit”-szót is vissza kell vezetnünk a természeti jelenségek korszakonkénti megújulásához.

Ezen kívül még egy második körülmény is tekintetbe vendő. Egyiptomnak gazdagsága a Nilus áradásának nagymérvűségétől függött. Észrevették azonban, hogy a Nilus áradása Sirius heliakus keltével állott be. Nem lehet tehát csodálni, ha a Sothis heliakus keltéjének különös hódolattal és tisztelettel tartozni véltek. S tényleg is különös ünnepélyekkel és egy sajátságos Isiskultusszal dicsőítették kora reggel a Sothis heliakus keltét, a melyet úgy vallási, mint anyagi okoknál fogva lázas türelmetlenséggel

vártak. Számtalan szöveg tehát a Sothis Isisnek mondja, és „születése“ a „felkelés“, „kelet“ fogalmat helyettesíti; a = = „a gyermek az ő bölcsőjében“ nem más, mint jelképe a Sothis csillag újév reggelén történt heliakus keltének.

Ezekből kifolyólag tehát igen természetes, ha számtalan szövegben az „újév napját“ az egyszerű jelképes = csoporttal találjuk kifejezve, s hogy az ötödik szökőnap, a mely nem más, mint az újévet megelőző nap, azáltal jelöltetett, hogy ezen jelképes csoport elé az éjszakának jegyét (= éjszaka = írták.

Brugsch („Thesaurus inscrip. aegyptiacarum“ című munkájában) erre nézve azt írja: „A tentyrai iratokban előforduló ,haru gorh nechen em šestef = a bölcsőjében levő gyermek éjszakájának napja‘ kifejezésről csak annyit tudunk, hogy a szóban forgó nap az év végéhez tartozó öt szökőnap egyikéhez tartozott.“ Most azonban tudjuk már azt, hogy e nap nemcsak az öt szökőnaphoz tartozik, hanem hogy általa az *ötödik* szökőnap jelöltetett meg.

- tagtól. 30 kr. — IV. szám. Brassai és a nyelvújítás. *Ballagi Mór* r. tagtól. 15 kr. — V. szám. Emlékbeszéd Kriza János l. t. felett *Szász Károly* l. tagtól. 25 kr. — VI. szám. Művészet és nemzetiség. *Bartalus István* l. tagtól. 20 kr. VII. szám. Aeschylus. *Télffy Iván* lev. tagtól. 80 kr. — VIII. szám. A mutató névmás hibás használata. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 10 kr. — IX. szám. Nyelvtörténelmi tanulmányok a nyelvújításra nézve. *Imre Sándor* l. tagtól. 60 kr. — X. szám. Bécezy Károly emlékezete. *Arany László* l. tagtól. (1875—1876.)
- VI. k.** I. szám. A lágy aspiraták kiejtéséről a zenében. *Mayr Auréltól* 10 kr. — II. szám. A manduk szertartásos könyve. *Balint Gábertól*, 10 kr. — A rómaiak satirájáról és satirairóikról. *Dr. Barna Ignác* l. tagtól. 20 kr. — IV. szám. A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében, összehasonlítva a keleti arabokéval. *Goldziher Ignác* l. tagtól. 50 kr. — V. Emlékbeszéd Jakab István l. t. fölött. *Szász Károly* r. tagtól. 10 kr. — VI. Adalékok a m. t. Akadémia megalapítása történetéhez. I. *Szilágyi István* l. tagtól. II. *Vasváry Kolozstól*. III. *Révész Imre* l. tagtól. 60 kr. — VII. Emlékbeszéd Mátray Gábor l. t. felett. *Bartalus István* l. tagtól. 10 kr. — VIII. A mordvaiak történelmi viszonyosságai. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 20 kr. — IX. Eranos. *Télffy Iván* l. tagtól. 20 kr. — X. Az ik-es igékről. *Joannovics György* l. tagtól. 40 kr. (1876.)
- VII. k.** I. Egy szavazat a nyelvújítás ügyében. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 50 kr. — II. Podhorszky Lajos magyar-síni nyelvhasznítása. *Budenz József* r. tagtól. 10 kr. — III. Lessing (székfoglaló). *Zichy Antal* l. tagtól. 20 kr. — IV. Kapcsolat a magyar és szuomi irodalom között. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 10 kr. — Néhány ösműveltségi tárgy neve a magyarban. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 30 kr. — VI. Rankavis Kleon új-görög drámája. *Télffy Iván* l. tagtól. Ára 30 krajczár. — VII. A nevek uk és ilk személynagairól. *Imre Sándor* l. tagtól. 20 kr. — VIII. Emlékbeszéd Székács József t. tag fölött. *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 kr. — IX. A török-tatár nép primitív culturájában az égi testek. *Vambéry Ármintól*, 10 kr. — X. Bátori László és a Jordánszky-codex bibliafordítása. (Székfoglaló.) *Volf Györgytől*. 10 kr.
- VIII. k.** I. Corvin-codexek. *Dr. Ábel Jenőtől*. 60 kr. — II. A mordvaiak pogány istenei s ünnepi szertartásai. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 50 kr. — III. Orosz-lapp utazásomból. *Dr. Genetz Arvidtól*. 20 kr. — IV. Tanulmány a japáni művészetéről. *Gr. Zichy Ágosttól*. 1 frt. — V. Emlékbeszéd Pázmáni Horvát Endre 1839-ben elhunyt r. t. fölött. A születése századik évfordulóján, Pázmádon rendezett ünnepélyen, az Akadémia megbízásából tartotta *Szász Károly* r. t. 10 kr. — VI. Ukkonpolár. A régi magyar jogi szokásnak egyik töredéke. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — VII. Az ugynevezett lágy aspiraták phoneticus értékéről az ó-indienben *Mayer Auréltól*. 60 kr. — VIII. Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. *Dr. Ábel Jenőtől*. 80 kr. — IX. Ujperzsa nyelvjárások. *Dr. Pozder Károlytól*. 50 kr. — X. Beregszászi Nagy Pál élete és munkái. Székfoglaló *Imre Sándortól*. 30 kr.
- IX. k.** I. Emlékbeszéd Schiefner Antal k. tag felett. *Budenz J.* r. tagtól. 10 kr. — II. A Boro-Budur Jáva szigetén. *Dr. gr. Zichy Ágost* l. tagtól. 40 kr. — III. Nyelvünk újabb fejlődése. *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 kr. — IV. A hunnok és avarok nemzetisége. *Vambéry Ármintól* r. tagtól. 30 kr. — A Kún- vagy Petrarka-codex és a kúnok. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 30 kr. — VI. Emlékbeszéd Lewes Henrik György külső tag felett. *Szász Károly* r. tagtól. 10 kr. — VII. Ős vallásunk főistenei. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 40 kr. — VIII. Schopenhauer aesthetikája. *Dr. Ruzsicska Kálmántól*. 10 kr. — IX. Ős vallásunk kisebb isteni lényei és áldozat szertartásai. *Barna F.* l. tagtól. 30 kr. — X. Lessing mint philologus. *Dr. Kont Ignác*tól. 30 kr. — XI. Magyar egyházi népének a XVIII. századból. Székfoglaló. *Bogisich Mihály* l. tagtól. 50 kr. — XII. Az analogia hatásáról, főleg a szóképzésben. *Simonyi Zsigmond* l. tagtól. 20 kr.
- X. k.** I. A jelentésán alapvonalai. Az alakokban kifejezett jelentések. (Székfoglaló.) *Simonyi Zsigmond* l. tagtól. 30 kr. — II. Etzelburg és a magyar hűnmonda. (Székfoglaló.) *Heinrich Gusztáv* l. tagtól. 20 kr. — III. A M. T. Akadémia és a szémi irodalmi társaság. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — IV. Értsük meg egymást. (A neologia és orthologia ügyében.) *Joannovics György* t. tagtól. 30 kr. — V. Baranyai Deesi János és Kis-Viczay Péter közmondásai. *Ballagi Mór* r. tagtól. 10 kr. — VI. Euripides tropusai összehasonlítva Aeschylus és Sophokles tropusaiával. Miveltégtörténeti szempontból. (Adalék a költészet összehasonlító tropikájához.) *Dr. Pets Vilmostól*. 60 kr. — Id. gróf Teleki László ismeretlen versei. *Szász Károlytól*. 10 kr. — VIII. Cationale et Passionale Hungaricum. *Bogisich Mihálytól*. 30 kr. — IX. Az erdélyi hírlapirodalom története 1848-ig. *Jakab Elek* től. 50 kr. — X. Emlékbeszéd Klein Lipót Gyula kültag felett. *Dr. Heinrich Gusztáv* től. 40 kr. — XI. Újabb adalékok a magyar zene történelméhez. *Bartalus Istvántól*. 40 kr. — XII. A magyar romanticismus. *Bánóczy Józseftől*. 10 kr. — XIII. Újabb adalék a magyar zene történelméhez. *Bartalus Istvántól*. 40 kr.
- XI. k.** I. Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet? *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — II. Ujgörög irodalmi termékek. *Dr. Télffy Iván* l. tagtól. 40 kr. —

- III. Középkori görög verses regények. *Dr. Telfy Iván* l. tagtól. 30 kr. — IV. Idegen szók a görögben és latinban. *Dr. Pozder Károlytól.* 50 kr. — V. A csuvasokról. *Vámbery Ármín* r. tagtól 30 kr. — VI. A számlálás módjai és az év hónapjai. *Hunfalvy Pál* r. tagtól 20 kr. — VII. Telegli Miklós mester magyar katechismusa 1562-ik évből. *Majláth Béla* l. tagtól. 10 kr. — VIII. Káldi György nyelve. *Dr. Kiss Ignácztól.* 50 kr. — IX. A muhammedán jogtudomány eredetéről. *Goldziher Ignác* l. tagtól 10 kr. — X. Vámbery Ármín «A magyarok eredete című műve néhány főbb állításának bírálata. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 60 kr. — XI. A nyelvfejlődés történelmi folytonossága és a nyelvör. *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 kr. — XII. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet. I. Válaszom Hunfalvy Pál bírálati megjegyzéseire. *Vámbery Ármín* r. tagtól. 30 kr.
- XII. k.** I. Seneca tragédiái. *Dr. Kont Ignácztól.* 60 kr. — II. Szombatos codexek. *Dr. Nagy Sándortól.* 30 kr. — III. A reflexív és vallásérkölesi elem a költészetben s Longfellow. Székfoglaló. *Szász Béla* l. tagtól. 30 kr. — IV. A belviszonyragok használata a magyarban. *Kúnos Ignác* és *Munkácsi Bernáttól.* 50 kr. — V. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet II. *Vámbery Ármín* r. tagtól. 50 kr. — VI. Kiktől tanult a magyar írni, olvasni? *Volf György* l. tagtól. 50 kr. — VII. A kasztamuni-i török nyelvjárás. *Irta Thury József.* 50 kr. — VIII. Nyelvészeti mozgalom a mai görögöknél. *Telfy Iván* l. tagtól. 20 kr. — IX. Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya. *Kálmány Lajostól.* 20 kr. — X. A mondat dualismusa. *Brassai Sámuel* t. tagtól. 60 kr. — XI. A kunok nyelvéről és nemzetiségéről. *Gr. Kuun Géza* t. tagtól. 40 kr. — XII. Isota Nogarola. *Abel Jenő* t. tagtól. 50 kr.
- XIII. k.** I. Kudrun, a monda és az eposz. *Heinrich G.* l. tagtól. 40 kr. — II. A votják nép multja és jelene. *Barna F.* l. tagtól. 30 kr. — III. Palesztina ismeretének haladása az utolsó három évtizedben. *Goldziher I.* l. tagtól. 40 kr. — IV. A homeroszi Demeter-hymusról. *Abel Jenő* l. tagtól. 50 kr. — V. A votjakok pogány vallásáról. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 20 kr. — VI. A régi magyar nyelv szótára. *Szarvas Gábor* r. tagtól. 10 kr. — VII. Egy kis viszhang Vámbery Ármín ur válaszára. *Budenz J.* r. tagtól. 20 kr. — VIII. Ki volt Calepinus magyar tolmácsa. *Szilgy Kálmán* r. tagtól. 10 kr. — IX. Szegedi Lénárt énekeskönyve. *Bogisich Mihály* l. tagtól. 50 kr. — X. Szőrendi tanulmányok. I. rész. *Joannovics Györgytől.* 30 kr. — XI. A kisebb görög tragikusok tropusai. *Petz Vilmostól.* 10 kr. — XII. Heraclius. Rankavis Leon hellén drámája. *Telfy Ivántól.* 30 kr.
- XIV. k.** I. Az ó- és középkori Terentius biographiák. *Abel Jenő* t. tagtól. 40 kr. — II. Szőrendi tanulmányok. II. rész. *Joannovics Györgytől.* 40 kr. — III. A mordva nép házassági szokásai. *Barna F.* l. tagtól. 30 kr. — IV. Jelentés ujhellén munkákról. *Telfy Iván* l. tagtól. 30 kr. — V. Mythologiai nyomok a magyar nép nyelvében és szokásaiban. *Kálmány Lajostól.* 10 kr. — VI. Etymologicum magnum Romaniae. *Putnoky Miklóstól.* 20 kr. — VII. A magyar szótók. *Simonyi Zsigmond* t. tagtól. 30 kr. — VIII. A nyelvújítás történetéhez. *Simonyi Zsigmond* t. tagtól. 20 kr. — IX. Szőrend és accentus. *Brassai Sámuel* t. tagtól. 40 kr. — X. Három francia hellenista és a volapük. *Telfy Iván* l. tagtól. 20 kr. — XI. Euhemeri reliquæ. *Némethy Gézá* t. tagtól. 60 kr. — XII. Gáti István steganographiája, kapcsolatban a modern stenographiával. *Vikár Bélától.* 40 kr.
- XV. k.** I. Az iszlám vallásos mozgalmak az első négyszázadban. *Dr. Schreiner Márton* t. tagtól. 30 kr. — II. André Chénier költészete. *Haraszti Gyulától.* 1 frt 50 kr. — III. Kombináló szóalkotás. *Simonyi Zsigmond* t. tagtól. 40 kr. — IV. Az aranyosszéki mohácsi nyelvmelések. *Hunfalvy Páltól.* 15 kr. — V. Psychiatria és politika. *Zichy Antaltól.* 10 kr. — VI. Ujabb hellén munkák és a hellén nyelvtanítás. *Telfy Ivántól.* 60 kr. — VII. A magyar zene tudományos tárgyalása. *Ponori Thewrewk Emittől.* 20 kr. — VIII. A hangsúly a szláv nyelvekben. *Asbóth Oszkártól.* 80 kr. — IX. A nyelvújítás és az idegenszerűségek. *Simonyi Zsigmond* t. tagtól. 60 kr. — X. Kisfaludy Károly «Mohács»-a görögül. *Telfy Ivántól.* 40 kr. — XI. Tanulmányok az újabbkori persa irodalom történetéből. *Dr. Kégl Sándortól.* 1 frt 50 kr. — XII. Ujabb adatok a kún Petrarca-Codexhez. *Gróf Kuun Gézá* t. tagtól. 15 kr.
- XVI. k.** I. A besztercei szöszedet. Latin-magyar nyelvmelék a XV. századból. *Finály Henriktől.* 2 frt. — II. A pogány arabok költészetének hagyománya. (Székfoglaló.) *Goldziher Ignácztól.* 60 kr. — III. A szláv szók a magyar nyelvben. *Asbóth Oszkártól.* 45 kr. — IV. Paraspondylos Zotikos költeménye a várnai csatáról. *Pecz Vilmostól.* 30 kr. — V. Uj-görög munkák ismertetése. *Telfy Ivántól.* 20 kr. — VI. Két új-görög nyelvtan magyarul és a mai görög verstan. *Telfy Ivántól.* 20 kr. — VII. A Marmelius-féle latin-magyar szójegyzék 1533-ból. *Szamoia Istvántól.* 50 kr. — VIII. Guarinus és Janus Pannonius. *Hegedüs Istvántól.* 80 kr. — IX. Kisázsia török dialektusairól. (Székfoglaló.) *Dr. Kúnos Ignácztól.* 45 kr. — X. Diesének Jacobus Ant. Marcellusra. *Irta Janus Pannonius. Hegedüs Istvántól.* (Székfoglaló.)